

บันทึกการประชุม
คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ
ครั้งที่ ๓
วันพฤหัสบดี ที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๕๘
ณ ห้องประชุมงบประมาณ ชั้น ๓ อาคารรัฐสภา ๓

กรรมการผู้มาประชุม คือ

๑. นายมีชัย ฤชุพันธุ์	ประธานกรรมการ
๒. นายสุพจน์ ไข่มุกด์	รองประธานกรรมการ คนที่หนึ่ง
๓. นายอภิชาต สุขัคคานนท์	รองประธานกรรมการ คนที่สอง
๔. นายอมร วาณิชวิวัฒน์	โฆษกกรรมการ
๕. นายวรชิต สิงหเสนี	โฆษกกรรมการ
๖. นางจุรี วิจิตรวาทการ	กรรมการ
๗. นายชาติชาย ณ เชียงใหม่	กรรมการ
๘. นายเอิธรชัย ณ นคร	กรรมการ
๙. พลเอก นิวัติ ศรีเพ็ญ	กรรมการ
๑๐. นายประพันธ์ นัยโกวิท	กรรมการ
๑๑. นายภัทร คำพิทักษ์	กรรมการ
๑๒. นายภูมรัตน์ ทักษาดิพงษ์	กรรมการ
๑๓. พลตรี วีระ โรจน์นาศ	กรรมการ
๑๔. นายศุภชัย ยาวะประภาษ	กรรมการ
๑๕. นายอุดม รัฐอมฤต	กรรมการ
๑๖. นายอัษฎพร จารุจินดา	กรรมการ
๑๗. พลเอก อภิรัฐพร เจริญพานิช	กรรมการ
๑๘. นายปกรณ์ นิลประพันธ์	เลขานุการกรรมการ คนที่หนึ่ง
๑๙. นายธนาวัฒน์ สังข์ทอง	เลขานุการกรรมการ คนที่สอง

กรรมการผู้ไม่มาประชุม คือ

๑. นางกิริณา สุมาวงศ์	(ลาการประชุม)
๒. นายนิติพันธ์ เชื้อบุญชัย	(ลาการประชุม)

ผู้เข้าร่วมประชุม คือ

ผู้ช่วยเลขานุการในคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

๑. นายจันทพันธ์ ทังสุบุตร

นักกฎหมายกฤษฎีกาชำนาญการพิเศษ

๒. นายวราห์ เห่งพุ่ม

นักกฎหมายกฤษฎีกาชำนาญการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

๓. นายนาถ ดวงวิชัย

ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานประธานรัฐสภา

๔. ว่าที่เรือดรี ยุทธนา สำเภาเงิน

ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานคณะกรรมการกฤษฎีกาการปกครอง

เริ่มประชุมเวลา ๑๔.๐๕ นาฬิกา

เมื่อกรรมการมาครบองค์ประชุมแล้ว ประธานกรรมการได้กล่าวเปิดประชุมและดำเนินการประชุมตามระเบียบวาระการประชุม สรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

ระเบียบวาระที่ ๑ เรื่องที่ประธานแจ้งต่อที่ประชุม

ไม่มี

ระเบียบวาระที่ ๒ รับรองบันทึกการประชุม

ที่ประชุมให้เลื่อนรับรองบันทึกการประชุมคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๑ วันอังคาร ที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๕๘ และครั้งที่ ๒ วันพุธ ที่ ๗ ตุลาคม ๒๕๕๘ ออกไปก่อน

ระเบียบวาระที่ ๓ พิจารณากำหนดกรอบการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญ

ก่อนเข้าสู่การพิจารณากำหนดกรอบการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญ ที่ประชุมได้มีการหารือเกี่ยวกับรายการ “จุดเปลี่ยนประเทศไทย” ที่ออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย (NBT) กรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งแต่เดิมเป็นรายการร่วมกันระหว่างสภาปฏิรูปแห่งชาติและคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ แต่เมื่อในปัจจุบันไม่มีสภาปฏิรูปแห่งชาติ สภานิติบัญญัติแห่งชาติจึงแจ้งความประสงค์ไปยังกรมประชาสัมพันธ์เพื่อจะขอใช้รายการดังกล่าว กรมประชาสัมพันธ์จึงได้สอบถามมายังคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญผ่านโฆษกกรรมการว่ายังต้องการเวลาในรายการดังกล่าวอยู่หรือไม่ หากยังต้องการเวลาในรายการดังกล่าวอยู่ขอให้หนังสือแจ้งไปยังกรมประชาสัมพันธ์ด้วย

ประธานกรรมการได้แสดงความเห็นว่า เมื่อถึงระยะเวลาหนึ่งการชี้แจงหรือประชาสัมพันธ์ผ่านทางวิทยุโทรทัศน์มีความจำเป็น แต่ในขณะนี้ยังไม่มีข้อมูลใดที่จะไปชี้แจงหรือประชาสัมพันธ์จึงอาจต้องชะลอการชี้แจงหรือประชาสัมพันธ์ผ่านทางวิทยุโทรทัศน์ไปก่อน ทั้งนี้ ควรจัดทำผังงาน (flowchart) เกี่ยวกับหัวใจรัฐธรรมนูญที่ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการ เช่น เรื่องระบบพรรคการเมือง โดยคณะกรรมการจะให้คณะกรรมการไปศึกษาเผยแพร่และรับฟังความคิดเห็น เรื่องการตรวจสอบภาครัฐนั้นคณะกรรมการจะมีการเชิญองค์กรอิสระมาให้ความคิดเห็น และอาจให้สื่อมวลชนเข้าสังเกตการณ์การประชุมเพื่อให้เห็นวิธีการทำงานของคณะกรรมการซึ่งจะเป็นการสื่อสารเบื้องต้นกับสังคม ส่วนการสื่อสารด้านอื่นจะทำไปในลักษณะค่อยเป็นค่อยไปต่อไป

มีการแสดงความเห็นว่า ในคราวประชุมคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ครั้งที่ ๑ เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๕๘ มีการตั้งคณะกรรมการรับฟังและสรุปความคิดเห็นที่มีผู้เสนอแนะ และคณะกรรมการประชาสัมพันธ์และสำรวจความคิดเห็นของประชาชน จึงเกิดคำถามว่าเรื่องการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนควรรวมอยู่กับคณะกรรมการรับฟังและสรุปความคิดเห็นที่มีผู้เสนอแนะหรือไม่

ประธานกรรมการชี้แจงว่า เนื่องจากการสำรวจความคิดเห็นไม่ใช่การรับฟังความคิดเห็นของประชาชน แต่เป็นแนวคิดที่ว่า หากมีข้อสงสัยจะจัดให้มีการสำรวจความคิดเห็นของประชาชน จากนั้นจะประชาสัมพันธ์ผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชน จึงได้ให้คณะกรรมการประชาสัมพันธ์และสำรวจความคิดเห็นของประชาชนดำเนินการในส่วนนี้ ทั้งนี้ เห็นว่าคณะกรรมการควรต้องประสานงานกับสำนักงานสถิติแห่งชาติและสถาบันที่ทำการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเป็นประจำ เพื่อให้ทราบถึงรายละเอียดเกี่ยวกับระยะเวลา ค่าใช้จ่าย เพื่อเป็นข้อมูลในการของบประมาณ

มีการแสดงความเห็นเพิ่มเติมในประเด็นการตั้งคณะกรรมการว่าควรแยกเรื่องสำรวจความคิดเห็นของประชาชนออกจากการประชาสัมพันธ์หรือไม่ เพื่อไม่ให้เกิดความเข้าใจผิดว่าจะใช้การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเพื่อการประชาสัมพันธ์ และยังมีปัญหาในเรื่องความถูกต้อง แม่นยำของผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชน ซึ่งคำถามในการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต้องมีหลักวิชาการ และต้องเป็นคำถามที่ถูกต้องสะท้อนความเห็นของประชาชนด้วย

ประธานกรรมการชี้แจงว่า การประชาสัมพันธ์เป็นการบอกให้รู้ถึงความเป็นไป และเนื่องจากข้อจำกัดของจำนวนคณะกรรมการจึงเห็นว่าไม่ควรมีคณะกรรมการมากเกินไป ส่วนข้อห่วงใยเรื่องประเด็นปัญหาที่จะจัดให้มีการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนจะต้องมีการตั้งคำถามที่ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการและผ่านการปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญแล้ว

จากนั้นที่ประชุมพิจารณากรอบแนวทางการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๓๕ (๗) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ความว่า “กลไกที่มีประสิทธิภาพในการปรับโครงสร้างและขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจและสังคมเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมอย่างยั่งยืน และป้องกันการบริหารราชการแผ่นดินที่มุ่งสร้างค่านิยมทางการเมืองที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศและประชาชนในระยะยาว”

นายปกรณ์ นิลประพันธ์ เลขาธิการกรรมการ คนที่หนึ่ง ชี้แจงว่า ในร่างรัฐธรรมนูญของคณะกรรมการการร่างรัฐธรรมนูญ มีการบัญญัติเรื่องดังกล่าวไว้ในมาตรา ๗๖ มาตรา ๘๗ มาตรา ๒๖๔ และมาตรา ๒๖๖ ซึ่งในมาตรา ๘๖ เป็นเรื่องการพัฒนากฎหมายให้ทันสมัย มาตรา ๘๗ เป็นเรื่องการส่งเสริมระบบเศรษฐกิจแบบเสรีและเป็นธรรมโดยอาศัยกลไกตลาด มุ่งลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในสังคม

ประธานกรรมการแสดงความเห็นว่า ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีและเป็นธรรม เป็นระบบที่ไม่มีจริง และเป็นระบบที่สร้างความเหลื่อมล้ำ วิฤติระบบเศรษฐกิจในปัจจุบันเกิดจากทฤษฎีของนักเศรษฐศาสตร์ที่บีบคั้น (squeeze) สิ่งที่มีมนุษย์มีอยู่ในอนาคตมาใช้ประโยชน์ (utilize) ในปัจจุบัน โดยไม่ได้คำนึงถึงอนาคตว่าจะเป็นอย่างไร การตลาดพลั่งจึงเกิดขึ้นได้ง่าย การกำหนดเรื่องระบบเศรษฐกิจแบบเสรีไว้ในรัฐธรรมนูญ จึงมีประเด็นว่ายังคงมีความเหมาะสมหรือไม่

กรรมการแสดงความเห็น ดังนี้

- อัดัม สมิธ (Adam Smith) เชื่อว่าหากใช้ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีแล้วกลไกตลาดจะควบคุม (regulate) ให้เกิดความเป็นธรรม แต่ความเป็นจริงในปัจจุบันทำให้เกิดการผูกขาด (monopoly) ในระดับ

ต่างๆ แต่หากไม่กำหนดให้เป็นระบบเศรษฐกิจแบบเสรี ให้มีการกำกับโดยรัฐจะกลายเป็นระบบสังคมนิยม จะทำให้ไม่มีการแข่งขันและขาดพลังในการสร้างสรรค์ทางเศรษฐกิจ จึงเห็นว่าควรเป็นระบบเศรษฐกิจแบบเสรี แต่ต้องมีการควบคุม (regulate) ให้เกิดความเป็นธรรม โดยจะอย่างไรไม่ให้เกิดการผูกขาดมากเกินไป กล่าวคือเป็นระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมที่มีขอบเขตไม่ใช่ไร้ขอบเขต

- คำว่า “ระบบเศรษฐกิจแบบเสรี” เป็นคำนิยามที่ใช้กันเพื่อแสดงให้เห็นว่าเป็นเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม โดยมีองค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) เป็นองค์การระหว่างประเทศมากำกับควบคุมประเทศสมาชิก ซึ่งความเป็นจริงเป็นการบีบประเทศที่อ่อนแอกว่าให้จำยอมต่อการกีดกันทางการค้า (trade barrier) ของประเทศที่ร่ำรวยกว่า จึงเห็นว่าหากในทางปฏิบัติสามารถให้มีการปฏิบัติโดยเป็นไปอย่างยุติธรรม (fair play) แล้ว ในรัฐธรรมนูญไม่จำเป็นต้องใส่คำดังกล่าวไว้

- การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้เป็นธรรมและยั่งยืนมี ๒ ส่วน ส่วนที่หนึ่ง คือการมองในเชิงความสัมพันธ์ของการเป็นเจ้าของประเทศร่วมกัน รัฐจึงมีหน้าที่ที่จะต้องสร้างหลักประกันในการกระจายโอกาสให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงทรัพยากร และไม่เอารัดเอาเปรียบกัน หรือทำในสิ่งที่ไม่เป็นธรรม นอกจากนี้ ยังรวมถึงมาตรการคุ้มครองคนที่อ่อนแอ ท้องถิ่น ชุมชน โดยสงวนพื้นที่ให้กลุ่มคนดังกล่าวสามารถอยู่ได้ในกระแสโลกาภิวัตน์ ส่วนที่สองคือการดูแลไม่ให้เกิดการสะสมทุนมากเกินไปจนเกินควร ในหนังสือ The Wealth of Nations ของ อัดัม สมิธ (Adam Smith) ได้กล่าวไว้ว่า เศรษฐกิจเสรีจึงใจคนแต่ต้องระวังอย่าให้คนสะสมมากเกินไปจนเกินไปเพราะจะทำให้ลายหลักการดังกล่าว จึงต้องมีกลไกป้องกันการผูกขาด ดังนั้น ในรัฐธรรมนูญจะเขียนอย่างไรที่จะประมวลให้เป็นเงื่อนไขว่าเป็นเศรษฐกิจเสรีแต่ต้องเสรีภายใต้ความดูแลของรัฐเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในเรื่องของโอกาส การกระจาย คุ้มครองผู้บริโภคและคุ้มครองคนที่อ่อนแอ ซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงกฎหมายลำดับรองที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้นด้วย

- ในระบบเศรษฐกิจเสรี หลักการสำคัญคือเรื่องของการแข่งขันที่เป็นธรรม ไม่ต้องการให้เกิดการผูกขาดตัดตอนในทางเศรษฐกิจ เพราะฉะนั้นในระบบความคิดทางเศรษฐศาสตร์ระบบการค้าแบบเสรีจึงไม่ได้มุ่งหมายถึงการหาประโยชน์สูงสุดแต่เพียงอย่างเดียว แต่จะต้องคำนึงถึงเรื่องการจัดสรร (allocation) และการกระจาย (distribution) ด้วย ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ Richard A. Musgrave และ Peggy B. Musgrave เพื่อให้ผู้อยู่บนพื้นฐานที่เท่าเทียมกันสามารถแข่งขันกันได้ ซึ่งก่อให้เกิดสิ่งที่ตามมาคือ antitrust law เพื่อควบคุมการค้าไม่ให้มีการผูกขาดตัดตอนทางเศรษฐกิจ และการคุ้มครองผู้บริโภค (consumer protection) ป้องกันไม่ให้ประชาชนทั่วไปถูกเอารัดเอาเปรียบโดยผลของระบบเศรษฐกิจทุนนิยม และจากการตรวจสอบในร่างรัฐธรรมนูญที่ผ่านมาใช้คำว่า ป้องกันไม่ให้เกิดการผูกขาดตัดตอนทางเศรษฐกิจ คำดังกล่าวเป็นคำสำคัญที่ป้องกันไม่ให้ทำลายสภาพการแข่งขันที่เป็นธรรมและเสรี

- แนวคิดเรื่องระบบเศรษฐกิจเสรีมาพร้อมกับระบบแนวคิดแบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ที่ผ่านมารัฐขาดกลไกในการป้องกัน จึงทำให้มีนักธุรกิจการเมืองเข้ามาครอบงำหรือควบคุม (regulate) กติกาบางอย่าง ทำให้อำนาจรัฐที่ควรเป็นไปเพื่อประชาชน กลับไปสนับสนุนผลประโยชน์ของคนบางกลุ่ม การแข่งขันโดยเสรีจึงถูกบิดเบือน ดังนั้น จึงควรสร้างกลไกให้รัฐเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของประชาชนและไม่ตกเป็นเบี้ยล่างของทุนและทุนข้ามชาติ

- หลักการของมาตรา ๓๕ (๗) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ มีสาระสำคัญเกี่ยวกับกลไกที่มีประสิทธิภาพในการปรับปรุงโครงสร้างและขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจ โดยที่คณะส่วนตัวเข้าใจว่า ในการยกร่างรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ที่กำหนดให้มีสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คณะกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญในขณะนั้นต้องการให้สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและ

สังคมแห่งชาติเป็นกลไกในการกำกับนโยบายของรัฐบาลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม จากปัญหาวิกฤตการณ์ทางการเงินในเอเชียในขณะนั้น รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ จึงกำหนดกลไกดังกล่าวขึ้น ในการร่างรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ คณะกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญได้คงสภาพที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติไว้ในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ เช่นเดียวกัน แต่ปัจจุบันได้มีประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐๗/๒๕๕๗ ให้สมาชิกสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสิ้นสุดลง จึงตั้งข้อสังเกตว่า ภาครัฐควรจะมีกลไกหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่งเพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลนโยบายด้านเศรษฐกิจและด้านสังคมแทนสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติหรือไม่ โดยให้องค์กรดังกล่าวมีอำนาจหน้าที่คล้ายกับสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หรือมีกฎหมายรองรับการดำเนินการในส่วนดังกล่าวเพิ่มเติมหรือไม่

- ประเด็นที่มีการอภิปรายแสดงความเห็นในเรื่องระบบเศรษฐกิจเสรีโดยมุ่งเน้นในเรื่องการแข่งขันทางการค้าที่เป็นธรรมซึ่งถือเป็นกฎแห่งหรือหัวใจสำคัญประเด็นหนึ่งในรัฐธรรมนูญ แต่สำหรับประเทศไทย หากมองในเรื่องของกฎหมายแล้ว ประเทศไทยมีกฎหมายลักษณะดังกล่าวใช้บังคับอยู่แล้วในปัจจุบัน แต่กฎหมายลักษณะดังกล่าวไม่สามารถแก้ไขปัญหาการค้าที่ไม่เป็นธรรมได้อย่างเป็นรูปธรรม เช่น กฎหมายว่าด้วยการแข่งขันทางการค้า กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค เป็นต้น โดยในทางปฏิบัติกฎหมายเหล่านั้นไม่สามารถใช้บังคับในทางปฏิบัติได้อย่างแท้จริง เช่น กรณีการแข่งขันทางการค้าบริษัทหรือผู้ประกอบการธุรกิจขนาดใหญ่มีการผูกขาดทางการค้า ภาครัฐหรือหน่วยงานของรัฐไม่สามารถควบคุม เพื่อให้การประกอบธุรกิจดังกล่าวไม่มีลักษณะเป็นการผูกขาดทางการค้ากับบริษัทหรือผู้ประกอบการธุรกิจขนาดใหญ่ดังกล่าวได้ ซึ่งในประเด็นดังกล่าวในต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการสลายบริษัทขนาดใหญ่ให้เป็นบริษัทขนาดเล็ก เป็นต้น แต่บริบทของต่างประเทศกับบริบทของประเทศไทย แตกต่างกัน เหตุและผลการดำเนินการแตกต่างกัน การที่ภาครัฐของประเทศไทยจะไปสลายบริษัทขนาดใหญ่ให้กระจายเป็นบริษัทขนาดเล็ก ตั้งข้อสังเกตว่ามาตรการดังกล่าวจะได้รับความยินยอมจากภาคเอกชนหรือไม่

- ระบบเศรษฐกิจของประเทศในปัจจุบัน หากพิจารณาบทวนโดยเริ่มต้นจากแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงเกิดประเด็นคำถามว่าระบบเศรษฐกิจของประเทศที่อยู่ในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม จะสามารถกลับไปดำเนินการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จะมีวิธีการดำเนินการอย่างไร เนื่องจากปัจจุบันรายได้หลักของประเทศมาจากการส่งออกระหว่างประเทศ หากจะกลับไปดำเนินการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ประเทศไทยสามารถมีจุดยืนในสังคมโลกโดยไม่พึ่งพาการส่งออก กรณีที่จะปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจจากแบบทุนนิยมให้เป็นไปตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ประเทศไทยจะสามารถอยู่รอดได้ในสภาวะเศรษฐกิจของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปได้หรือไม่ ในประเด็นดังกล่าวการพึ่งตนเองมีแผนรองรับแล้วหรือไม่ว่าในอนาคตข้างหน้าประเทศไทยจะสามารถยืนได้ด้วยตนเอง

- ประเด็นความกังวลในเรื่องของระบบเศรษฐกิจเห็นว่า กรณีตลาดทุน หรือตลาดอนุพันธ์ ในมุมมองของนักคิดนักออกแบบซึ่งมีเหตุผลเป็นตัวของตัวเอง ในขณะที่มีแนวคิดในการจัดทำอนุพันธ์ขึ้นมาใหม่ๆ ในทางทฤษฎีมีการกล่าวว่ามีขึ้นมาเพื่อบริหารจัดการความเสี่ยง กล่าวคือ ความเสียหายของผู้ซื้อขาย หุ้น SET ๕๐ แต่กติกาของคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ไม่มีข้อกำหนดว่า ผู้ที่มีสิทธิซื้ออนุพันธ์ต้องเป็นผู้ที่มีหุ้นใน SET ๕๐ เนื่องจากตรวจสอบยาก นักลงทุนต่างประเทศมีความคิดที่แตกต่างกับความคิดของนักลงทุนไทย แต่สิ่งที่น่าเป็นกังวลมากในประเทศไทยคือ เรื่องของตลาดเงินและตลาดทุน เนื่องจากปัจจุบันมีการส่งเสริมให้มีการลงทุนเพื่อเก็งกำไรผ่านกองทุนรวม ไม่ใช่การเก็งกำไร

ในภาคการผลิตที่แท้จริง กองทุนรวมบางประเภทมีประโยชน์ เช่น กองทุนรวมสำรองเลี้ยงชีพ เป็นต้น แต่กองทุนรวมบางประเภทที่มีนักลงทุนเข้าไปเก็งกำไรในตลาดหุ้นหรือตลาดตราสาร บางประเภทมีความเสี่ยงสูง จากประเด็นดังกล่าวข้างต้น นำไปสู่การตั้งคำถามว่า การสนับสนุนการลงทุนในลักษณะดังกล่าว จะย้อนกลับไปสู่การลงทุนตามแบบแนวเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างไร เนื่องจากในปัจจุบันเมื่อหุ้นราคาตก นักลงทุนก็จะกล่าวโทษว่าเกิดจากปัญหาระบบเศรษฐกิจที่ไม่ดี ซึ่งในความเป็นจริงการที่หุ้นมีราคาตกนั้น ไม่เกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจแต่อย่างใด ดังนั้น หากย้อนกลับแนวคิดในเรื่องของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไม่มั่นใจว่าจะสามารถกลับไปสู่ระบบเศรษฐกิจตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ประเทศสามารถยืนได้ด้วยตนเองได้มากนักน้อยเพียงใด โดยเฉพาะปัญหาด้านเศรษฐกิจที่เป็นปัญหาใหญ่ในปัจจุบัน คือ ปัญหาภาคการผลิตที่มีการผลิตจำนวนมากจนล้นตลาด อุปทาน (supply) มีมากกว่าอุปสงค์ (demand) การแก้ปัญหาจึงไม่ใช่เรื่องง่ายอีกต่อไป

- ประเด็นกลไกการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของประเทศ สามารถแบ่งออกเป็นสองส่วนคือ กลไกของภาครัฐกับกลไกของภาคเอกชน แต่การขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจในภาคเอกชน รัฐจะต้องเข้าไปควบคุมกติกา แต่สำหรับการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของภาครัฐเองหากมีแนวคิดแบบเสรีนิยม ก็จะมีมองว่ารัฐไม่ควรเข้าไปแทรกแซงหรือแข่งขันทางการค้ากับเอกชน แต่ในบางกรณีภาคเอกชนอาจยินยอมให้ภาครัฐเข้ามาดำเนินการในธุรกิจบางประเภทที่ภาคเอกชนไม่สามารถดำเนินการได้ แต่ในความเป็นจริงภาครัฐเป็นผู้ใช้จ่ายเงินงบประมาณรายใหญ่ของประเทศทั้งด้านการลงทุนและด้านงบประมาณ เช่น เงินเดือนข้าราชการ เป็นต้น ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจ ภาครัฐไม่ควรกำหนดนโยบายที่ไม่สามารถปฏิบัติได้จริง เช่น การส่งเสริมเศรษฐกิจเสรี การอาศัยกลไกตลาด หรือการเดินหน้ด้วยกลไกตลาด เป็นต้น ซึ่งเป็นนโยบายที่ไม่อาจเกิดขึ้นได้จริงในทางปฏิบัติ ซึ่งในประเด็นดังกล่าวในต่างประเทศค้นพบความจริงประการหนึ่งว่า กลไกตลาดที่สมบูรณ์ไม่มีจริง ไม่มีระบบเศรษฐกิจที่เสรีอย่างแท้จริงในทางปฏิบัติ ซึ่งประเด็นดังกล่าว คณะกรรมการจะต้องพิจารณาโดยละเอียด ในความเป็นจริงแล้วฝ่ายเทคนิคหรือฝ่ายการเมืองจะมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเรื่องดังกล่าวได้หรือไม่ เช่น ผลกระทบจากการผันผวนของค่าเงินบาท ปัจจัยที่ทำให้ค่าเงินบาทผันผวนมีหลายปัจจัย ตั้งแต่เงินทุนสำรองระหว่างประเทศ ดุลการค้า มูลค่าการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งมีกระบวนการคิดที่แตกต่างและหลากหลาย สำหรับประเด็นเงินทุนสำรองระหว่างประเทศของประเทศไทย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเงินทุนที่นักลงทุนต่างชาตินำมาลงทุนในประเทศไทย หากมีการถอนการลงทุนออกจากประเทศไทยระบบเศรษฐกิจของประเทศจะได้รับผลกระทบ ดังนั้น ในประเด็นระบบเศรษฐกิจมีหลายมิติที่คณะกรรมการต้องพิจารณา แต่ในกลไกการขับเคลื่อนเศรษฐกิจตามมาตรา ๓๕ (๗) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ ต้องหาคำตอบให้ได้ว่า กรณีภาครัฐเป็นตัวขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจ การร่างรัฐธรรมนูญของคณะกรรมการจะคงใช้คำเดิมหรือไม่ เช่น ห้ามแข่งขันกับเอกชน ซึ่งในความเป็นจริงรัฐต้องเข้ามาแข่งขันกับเอกชนได้ เป็นต้น ซึ่งในประเด็นดังกล่าวจะต้องมีความชัดเจน เมื่อกล่าวถึงปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แต่ในขณะเดียวกันก็มีความต้องการให้มีระบบเศรษฐกิจเสรีไว้ในร่างรัฐธรรมนูญด้วย แต่รูปแบบการดำเนินการของทั้งสองระบบมีความแตกต่างกัน คณะกรรมการจะมีแนวทางในการร่างรัฐธรรมนูญเพื่อให้ทั้งสองระบบไปด้วยกันอย่างไร

- ประเด็นการบริหารราชการแผ่นดินที่มุ่งสร้างนิยมทางการเมืองที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจตัวอย่างที่เห็นได้ชัดตั้งแต่รัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ รัฐบาลกำหนดนโยบายประชานิยม นำไปสู่การตั้งประเด็นคำถามว่า กรณีนโยบายของพรรคการเมืองที่ชนะการเลือกตั้ง สามารถกำหนดนโยบาย

การบริหารประเทศได้อย่างเสรี โดยไม่มีองค์กรใดตรวจสอบว่านโยบายของพรรคการเมืองดังกล่าวเป็นนโยบายประชานิยมหรือไม่ ในอนาคตจะมีองค์กรใดเป็นผู้วินิจฉัยว่านโยบายของพรรคการเมืองลักษณะใดเป็นประชานิยมหรือไม่ ซึ่งเป็นประเด็นที่ต้องคิดกันต่อไป หลักการตามมาตรา ๓๕ (๗) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ รัฐจะต้องตัดสินใจว่าจะเลือกใช้คำหรือใช้วิธีการใดเพื่อขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจของประเทศ ถ้าปัจจุบันความเหลื่อมล้ำเกิดขึ้นมากประชาชนไม่สามารถต่อสู้กับระบบทุนนิยมได้ ภาครัฐจะต้องเข้าไปช่วยเหลือประชาชนด้วยการแทรกแซงซึ่งเป็นหน้าที่ของรัฐโดยตรง

- ประเด็นมาตรา ๓๕ (๗) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ ในส่วนแรกกล่าวถึงระบบเศรษฐกิจและสังคม กลไกหนึ่งที่ถูกออกแบบไว้แล้วในรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ และรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ โดยให้สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นกลไกในการควบคุมกำกับดูแล ซึ่งหากสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อรัฐบาลออกนโยบายด้านเศรษฐกิจที่อาจส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศให้ได้รับความเสียหาย สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจะเป็นผู้โต้แย้งนโยบายของรัฐบาลถึงความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมในการดำเนินนโยบาย หรือต้องมีการปรับปรุงอย่างไร แต่ในทางปฏิบัติสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติดำเนินการในรูปงานวิชาการ จึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งในประเด็นดังกล่าวในร่างรัฐธรรมนูญฉบับก่อน (ศาสตราจารย์บวรศักดิ์ อุวรรณโณ เป็นประธานกรรมาธิการ) มีแนวคิดที่จะยกเลิกสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมชาตินั้น สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติควรเป็นกลไกถาวรเพื่อให้ให้นโยบายของรัฐบาลในเรื่องของเศรษฐกิจและสังคมมีผลในทางปฏิบัติ และควบคุมกำกับดูแลได้ ถ้าหากไม่มีสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ควรใช้กลไกที่มีอยู่เดิม คือ คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แต่กลไกดังกล่าวเป็นกลไกภายในของรัฐบาล ซึ่งหากหัวหน้ารัฐบาลสามารถยับยั้งหรือแทรกแซง การดำเนินการของกลไกดังกล่าวจะไม่สามารถกำกับดูแลนโยบายด้านเศรษฐกิจและสังคมได้ ดังนั้น ควรกำหนดกลไกหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่งขึ้นมาทำหน้าที่ลักษณะเดียวกับสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กรณีที่จะมอบหมายให้คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติดำเนินการ จะต้องมีการตรวจสอบกฎหมายของคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติว่ามีบทบัญญัติที่ให้อำนาจดำเนินการในลักษณะเดียวกับอำนาจของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติหรือไม่ เช่น กรณีคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเห็นว่า นโยบายของรัฐบาลนโยบายหนึ่งต้องใช้เงินจำนวนมาก ซึ่งอาจไม่คุ้มค่าการลงทุน คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจะมีอำนาจเริ่มต้นกระบวนการเองได้หรือไม่ เพื่อศึกษาดูรายละเอียดของนโยบาย แหล่งเงินที่จะนำมาลงทุน ผลตอบแทนที่จะได้รับ เป็นต้น ดังนั้น หากจะยกเลิกสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติควรกำหนดกลไกอื่นมากำกับดูแลเพื่อให้ให้นโยบายด้านเศรษฐกิจและสังคมสามารถดำรงอยู่ได้อย่างเป็นธรรมและยั่งยืน

- คำว่า “เสรีทางการค้า” เป็นประโยคที่บ่งบอกถึงบทบาทของรัฐและเอกชนในการค้าขายอย่างเสรี แต่ในประวัติศาสตร์ของต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ในสมัย จอห์น มาร์แชล (John Marshall) ดำรงตำแหน่งประธานศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกา กรณีข้อพิพาทระหว่างรัฐกรณิการขนส่งทางเรือข้ามแม่น้ำระหว่างรัฐ ควรเป็นกิจการของรัฐหรือควรให้เอกชนเป็นผู้ดำเนินการ โดยศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกามีคำพิพากษาวางบรรทัดฐานนำไปสู่การเปิดเสรีทางการค้าของประเทศสหรัฐอเมริกา และมีการวิเคราะห์ว่าเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ประเทศสหรัฐอเมริกาประสบความสำเร็จเป็นจักรวรรดิใหม่ในโลกปัจจุบัน สำหรับประเด็นเสรีทางการค้า แม้จะบัญญัติความดังกล่าวไว้ในรัฐธรรมนูญ ยังไม่ชัดเจนว่าบทบาท

ของรัฐในการกำหนดนโยบายเพื่อให้สอดคล้องกับเสรีทางการค้าจะมีทิศทางในแนวทางใด โดยรัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ แม้จะบัญญัติคำว่า “ระบบเศรษฐกิจเสรี” ไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่มีการกำหนดเงื่อนไขให้รัฐต้องดำเนินการในหลายเรื่อง เช่น ระบบสหกรณ์ หรือต้องส่งเสริมให้ประชามิงานทำ หรือการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม เป็นต้น ซึ่งการกำหนดเงื่อนไขต่างๆ เหล่านั้นไว้ในรัฐธรรมนูญ การดำเนินการของรัฐต้องดำเนินการในลักษณะที่ต้องไปแข่งขันกับเอกชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงมองว่า บทบาทของรัฐนั้นไม่อาจมีเสรีได้อย่างแท้จริง ซึ่งในสภาพความเป็นจริงของระบบเศรษฐกิจ ด้านหนึ่งเป็นระบบทุนนิยมและระบบเสรีนิยม ซึ่งหากยอมรับความจริงของสังคมไทยจะพบข้อเท็จจริงประการหนึ่งว่า การทำรัฐประหารในประเทศไทยที่ผ่านมา นับแต่อดีตถึงครั้งหลังสุด ไม่มีการแก้ไขปัญหาระบบเศรษฐกิจของประเทศและปัญหาความเหลื่อมล้ำและเป็นธรรม มุ่งแต่การแก้ไขปัญหาค่าความมั่นคงของประเทศและปัญหาทางการเมือง ซึ่งหากมีการแก้ไขปัญหาระบบเศรษฐกิจและปัญหาความเหลื่อมล้ำและเป็นธรรมด้วยก็จะสามารถอธิบายเหตุผลของการทำรัฐประหารได้ ส่วนนโยบายการใช้จ่ายเงินงบประมาณเพื่อให้มีเงินหมุนเวียนในระบบจะมีเพียงบางกลุ่มธุรกิจเท่านั้นที่จะได้รับประโยชน์จากนโยบายดังกล่าว ดังนั้น ระบบเศรษฐกิจเสรี จำเป็นต้องเขียนในร่างรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นการยืนยันหลักการของประเทศไทยในมุมมองของต่างประเทศว่าร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้มิได้ย้อนกลับไปเป็นรัฐสวัสดิการ

- รัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ ให้ความสำคัญกับระบบเศรษฐกิจพอเพียง และมีบทบัญญัติในเรื่องระบบเศรษฐกิจเสรีไว้เช่นเดียวกัน นำไปสู่คำถามว่า เมื่อเป็นระบบเศรษฐกิจแบบเสรีแล้ว การกำหนดนโยบายเพื่อรองรับระบบดังกล่าวจะเป็นอย่างไร บทบาทของรัฐจะเป็นอย่างไร ความรับผิดชอบของรัฐบาล จำเป็นต้องกำหนดในเรื่องนี้ไว้หรือไม่ เมื่อกล่าวถึงระบบเศรษฐกิจเสรีจะต้องพูดถึงอำนาจรัฐควบคู่กันว่า รัฐมีอำนาจหน้าที่ต้องดำเนินการใดบ้าง ซึ่งมีหลายประเด็นที่ควรกำหนดให้ชัดในรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นคำตอบว่า การปฏิรูปประเทศในครั้งนี้คำนึงถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำหรือความแตกต่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบันในระบบเศรษฐกิจ ซึ่งไม่สามารถดำเนินการได้ในรัฐบาลที่มาจากทางเลือกตั้ง โดยกำหนดในรัฐธรรมนูญเพื่อให้มีผลผูกพันต่อไปในอนาคตว่ารัฐธรรมนูญทำให้เกิดสิ่งใหม่ ส่วนประเด็นมาตรา ๓๕ (๗) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ เป็นโอกาสที่จะทำให้เกิดสิ่งใหม่ในรัฐธรรมนูญ โดยบทบาทของรัฐที่จะต้องได้คำตอบสองประการ คือ ประการที่หนึ่ง บทบาทของรัฐ ในระบบเศรษฐกิจเสรีที่แท้จริง เอกชนต้องมีการแข่งขันกันอย่างสมบูรณ์ โดยรัฐไม่เข้าไปแข่งขันด้วย แต่ปัญหาของประเทศไทยในเรื่องบทบาทของรัฐ มีกฎหมายครอบคลุมแต่ไม่เกิดผลบังคับในทางปฏิบัติได้อย่างแท้จริง ทำให้เกิดการผูกขาดทางการค้าดังเช่นที่เกิดในปัจจุบัน ดังนั้น ควรเขียนบทบาทอำนาจรัฐใหม่โดยคำนึงถึงความเป็นธรรมทางการค้า เช่น รัฐจะส่งเสริมเรื่องความเป็นธรรม รัฐจะส่งเสริมเศรษฐกิจที่แท้จริง เป็นต้น เนื่องจากปัจจุบันการส่งเสริมเศรษฐกิจมีการส่งเสริมกิจการที่มีความเข้มแข็งดีอยู่แล้ว เช่น ส่งเสริมเศรษฐกิจขนาดใหญ่ เป็นต้น ดังนั้น จึงควรกำหนดให้ชัดเจนว่าจะส่งเสริมระบบเศรษฐกิจที่แท้จริง และควรย้อนกลับไปดูผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาเศรษฐกิจซึ่งจะทำให้บทบาทของรัฐมีความชัดเจนมากขึ้น

- การบังคับใช้กฎหมายการค้าที่ไม่เป็นธรรมนั้น ควรมีกลไกใดกลไกหนึ่งเพื่อทำหน้าที่ในการกำกับดูแลหรือไม่ เมื่อกำหนดกลไกทำหน้าที่กำกับดูแลได้แล้ว ควรนำกลไกดังกล่าวให้หน่วยงานอื่นเป็นผู้กำกับดูแลที่ไม่ใช่กระทรวงพาณิชย์ ซึ่งในประเด็นดังกล่าวในต่างประเทศ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มอบให้กระทรวงยุติธรรมและกระทรวงพาณิชย์เป็นผู้รับผิดชอบร่วมกัน เป็นต้น สำหรับประเทศไทยควรสร้างกลไกในการกำกับดูแลการค้าที่ไม่เป็นธรรม และมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างแท้จริง เช่น ระบบการคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งมีการเสนอในเรื่ององค์การอิสระเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญปี ๒๕๕๐ แต่ยัง

ไม่มีกฎหมายระดับพระราชบัญญัติรองรับ ดังนั้น การคุ้มครองผู้บริโภคควรดำเนินการในลักษณะดังกล่าวหรือไม่ จะเหมาะสมหรือไม่เพียงใด เพื่อให้ระบบการคุ้มครองผู้บริโภคเป็นที่พึงให้แก่ประชาชน

- ร่างรัฐธรรมนูญของคณะกรรมการการยกร่างรัฐธรรมนูญชุดที่แล้ว ได้ยกร่างโดยนำความในมาตรา ๓๕ (๗) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ ไปบัญญัติไว้ในแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ เข้าใจว่า หลักการของมาตรา ๓๕ (๗) แบ่งออกเป็นสองเรื่อง โดยต้องการให้มีการวางกลไกเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจที่ถาวรไม่เปลี่ยนแปลงด้วยเหตุทางการเมือง โดยมิได้หมายความว่า จะต้องไปสร้างกลไกใดหรือตั้งองค์กรใหม่ขึ้นมา ซึ่งหากเป็นไปตามแนวทางดังกล่าว คณะกรรมการจะต้องนำสาระสำคัญในแต่ละเรื่องตามมาตรา ๓๕ (๗) ไปบัญญัติในแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ซึ่งสอดคล้องเชื่อมโยงกับบทบัญญัติหน้าที่ของคณะรัฐมนตรี ควรเขียนโยงให้คณะรัฐมนตรีดำเนินการให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม โดยการกำหนดนโยบายของรัฐบาลจะกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของชาติไม่ได้ ประกอบกับเมื่อพิจารณาองค์กรที่ตั้งขึ้นในปัจจุบัน เช่น คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หรือธนาคารแห่งประเทศไทย เป็นต้น ทั้งสององค์กรให้ข้อมูลด้านเศรษฐกิจต่อสาธารณะไม่ตรงกัน ดังนั้น คณะกรรมการไม่ควรสร้างองค์กรใหม่ขึ้นมาเพื่อดำเนินการในเรื่องดังกล่าว แต่ควรบัญญัติหลักการไว้ในแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

- ประเด็นตามมาตรา ๓๕ (๗) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ มีกลไกต่างๆ พอสมควร แต่ประเด็นที่ชัดเจนแบ่งออกเป็นสองความคิด ได้แก่ ประเด็นที่หนึ่งเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องเข้าไปเสริมสร้างศักยภาพความสามารถของประชาชนให้สามารถแข่งขันได้ในระบบเศรษฐกิจเสรี ซึ่งในรัฐธรรมนูญไม่เคยเขียนในลักษณะดังกล่าวมาก่อน รัฐไม่เคยกำหนดหน้าที่ตนเองว่า มีหน้าที่ดูแลประชาชนโดยเฉพาะประชาชนที่อ่อนแอให้มีความสามารถในการแข่งขันในระบบเสรี และในขณะเดียวกัน การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดี ซึ่งในเอกสารวิชาการใช้คำว่า good country จากการสำรวจประเทศต่างๆ ทั่วโลกปรากฏผลว่า ประเทศที่ดีคือประเทศที่สร้างสภาพแวดล้อมที่ทำให้ประชาชนได้ใช้ศักยภาพของตนเองได้มากที่สุด หรือลดการถูกเบียดเบียนให้น้อยลง ซึ่งความหมายของสภาพแวดล้อมดังกล่าว หมายถึง “กลไกหรือสถาบัน” เพื่อเฝ้าระวังนโยบายสาธารณะ โดยไม่จำเป็นต้องสร้างกลไกใหม่ขึ้นมา เช่น รัฐธรรมนูญของประเทศแคนาดา มีการกำหนดให้ตั้งมูลนิธิโดยมีหน้าที่ให้ความเห็นเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะซึ่งไม่จำเป็นต้องเหมือนรัฐบาล ซึ่งองค์ประกอบมีทั้งนักวิชาการ บุคคลที่มีความเป็นกลางและมีทหารด้วยเช่นเดียวกัน เพื่อเป็นการคุ้มครองหลักเสรี เนื่องจากเกรงว่ารัฐบาลมาจากการเลือกตั้งมีกลุ่มทุนเข้ามาร่วมทางการเมือง จึงมีการสร้างกลไกดังกล่าวเพื่อไม่ให้มีการครอบงำ เป็นต้น สำหรับประเทศไทยก็มีการจัดตั้งองค์กรต่างๆ มากมาย เพียงแต่จะดำเนินการอย่างไรในทางปฏิบัติการส่งเสริมให้องค์กรเหล่านั้นมีความเป็นกลาง

- การใช้ถ้อยคำในรัฐธรรมนูญ สามารถใช้ประโยคในลักษณะส่งเสริมเศรษฐกิจเสรีได้แต่ควรอยู่ภายใต้พื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจเสรีต้องการส่งเสริมให้ภาคเอกชนมีเสรีทางเศรษฐกิจ การเขียนเชิงปิดกั้นไม่สามารถเขียนได้ แต่ถ้ากำหนดเงื่อนไขในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการให้อำนาจรัฐที่จะเข้าไปแทรกแซงในบางบริบท เช่น ความจำเป็นในการลดความเหลื่อมล้ำ ซึ่งสามารถเขียนได้ในระดับหนึ่ง เพียงแต่จะต้องยืนยันความเชื่อในเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในกรณีที่รัฐเข้าไปแทรกแซงในบางเรื่อง เช่น การปลูกข้าวซึ่งปริมาณการบริโภคข้าวภายในประเทศกับปริมาณการปลูกข้าวที่ล้นตลาดถ้ารัฐเข้าไปกำกับดูแลหรือให้หลักประกันว่า การปลูกข้าวในปริมาณที่เพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศภาคีรัฐจะรับประกันในส่วนนี้ แต่ส่วนเกินจากปริมาณการบริโภคภายในประเทศซึ่งเกิดจากพ่อค้าที่ส่งเสริม

ให้ชาวนาปลูกข้าวเพื่อนำไปขายต่างประเทศเป็นเรื่องที่ชาวนารับความเสี่ยงเอง เป็นต้น เป็นเพียงตัวอย่างประกอบการคิดพิจารณาซึ่งนำไปสู่การตั้งประเด็นคำถาม กรณีรัฐจะเข้าไปมีบทบาทหรือไม่เข้าไปมีบทบาท ซึ่งในความเป็นจริงรัฐต้องเข้าไปแทรกแซงการแข่งขันทางการค้า ประกอบกับนโยบายของพรรคการเมืองต่างๆ จะสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพและความสามารถในการปรับระบบโครงสร้างทางเศรษฐกิจได้จริงหรือไม่ ยังเป็นประเด็นที่ต้องค้นหาต่อไป เนื่องจากพรรคการเมืองขนาดใหญ่ของประเทศเป็นพรรคการเมืองในระบบทุนนิยม หรือแม้แต่หน่วยงานของรัฐบางแห่ง เช่น ธนาคารแห่งประเทศไทย ได้อนุมัติให้ประชาชนสามารถนำเงินออมในระบบกองทุนรวมไปลงทุนต่างประเทศได้ ซึ่งไม่แน่ว่ามีการศึกษาวิเคราะห์ความเสี่ยงหรือไม่ เนื่องจากปัจจุบันการบริหารทางเศรษฐกิจหรือการเงินมีความซับซ้อนมากขึ้น มาตรการบางอย่างที่หน่วยงานภาครัฐนำออกมาใช้เป็นวิธีการที่ถูกต้องหรือไม่ เช่น การสวอปเงินตราต่างประเทศ (FX Swap) ของธนาคารแห่งประเทศไทย เป็นต้น ซึ่งวิธีการดังกล่าวไม่มีการยืนยันว่าเป็นวิธีที่ถูกต้อง การแก้ปัญหาโดยการสวอปเงินตราต่างประเทศ (FX Swap) โดยการใช้เงินสำรองระหว่างประเทศ หน่วยงานใดเป็นผู้ควบคุมกำกับดูแลการใช้เงินสำรองระหว่างประเทศดังกล่าว ซึ่งยังไม่สามารถหาคำตอบได้ ดังนั้น การแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจเป็นเรื่องใหญ่ ระบบการส่งเสริมระบบเศรษฐกิจเสรีต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาครัฐจะต้องมีความชัดเจนว่าจะเข้าไปมีบทบาทในการกำกับดูแลมากน้อยเพียงใด เช่น ปัจจุบันเรื่องขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการกำหนดมาตรการส่งเสริมให้ท้องถิ่นสามารถตั้งสหกรณ์ได้ แต่ก็มีปัญหาว่าหากท้องถิ่นไปตั้งสหกรณ์มาดำเนินธุรกิจจะขัดต่อรัฐธรรมนูญที่ห้ามแข่งขันกับเอกชนหรือไม่ ซึ่งการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งแก้ไขปัญหาโดยการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการประกอบอาชีพของประชาชน ซึ่งจะต้องมีการลงทุนในเชิงธุรกิจ กรณีจึงมีปัญหว่าการดำเนินการลักษณะดังกล่าวจะขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ ดังนั้น การเขียนบทบัญญัติในประเด็นด้านเศรษฐกิจตามมาตรา ๓๕ (๗) จะต้องมีความชัดเจนในระดับหนึ่งก่อนที่จะเขียนเป็นบทบัญญัติ ระบบเศรษฐกิจเสรีควรคงไว้แต่ควบคู่กับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แต่รัฐต้องรับรองอำนวยความสะดวกให้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถเดินหน้าได้ภายใต้การแข่งขันอย่างเป็นธรรม จากปัญหาความเหลื่อมล้ำที่ภาครัฐต้องเข้ามาบริหารจัดการ หรือกรณีใดที่จำเป็นต้องแทรกแซง ภาครัฐก็ต้องแทรกแซง

- ประเด็นการค้าแบบเสรี (free trade) ก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ โดยปัญหาที่มีผลกระทบตามาคือ ความเหลื่อมล้ำ (inequality) ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในระดับโลก ในการประชุมสหประชาชาติ (United Nations : UN) ครบรอบ ๗๐ ปีที่ผ่านมา มีการวางกรอบการเปลี่ยนแปลงโลกเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในปี ค.ศ. ๒๐๓๐ (transforming our world: the ๒๐๓๐ agenda for sustainable development) ซึ่งกำหนดในหลายประการ แต่ข้อหนึ่งที่น่าสนใจ คือ ในเรื่องของเศรษฐกิจไม่ได้กล่าวถึงการค้าแบบเสรีอีกต่อไป แต่ในอนาคตที่ประเทศต่างๆ ทั่วโลกจะมีเป้าหมายร่วมกันเป็นสากล โดยการมองในแง่ของครมว่า การเจริญเติบโตไม่ได้มองแต่เฉพาะการเจริญเติบโตของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่การพัฒนาเศรษฐกิจจะต้องมองในแง่ขององค์กรรวม การดำเนินการลักษณะดังกล่าวมีลักษณะเหมือนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ปัจจุบันระบบเศรษฐกิจเสรีจึงมีความหมายน้อยลงและมีความหมายในเชิงลบมากขึ้น ในขณะที่ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีความหมายในเชิงบวกมากขึ้นในมุมมองของโลกที่จะต้องเดินไปพร้อมกัน

- ประโยคหรือถ้อยคำที่จะบัญญัติในรัฐธรรมนูญสามารถนำมาจากที่ใดในประเทศต่างๆ ทั่วโลกก็ได้ โดยจะใช้คำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” หรือ “เศรษฐกิจเสรี” หรือจะใช้ถ้อยคำอื่น จะบัญญัติอย่างไรก็ได้

การมีอยู่ของคำว่า “ระบบเศรษฐกิจเสรี” ในบริบทของรัฐธรรมนูญฉบับนี้มีความสำคัญ เพราะทั้งในประเทศและต่างประเทศเชื่อว่าการร่างรัฐธรรมนูญจะเป็นการหมุนประเทศกลับไปแบบเก่า การใช้คำใหม่จะทำให้เห็นโครงสร้างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ยึดโยงกับหลักการที่สากลยอมรับโดยใช้คำว่า “ระบบเศรษฐกิจแบบเสรี” เพื่อเป็นหลักประกัน แต่สิ่งที่จะต้องคำนึงถึงมากที่สุดคือ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ การทำรัฐประหารที่ผ่านมาไม่เคยแก้ไขเรื่องเศรษฐกิจ แต่ถ้าบอกว่าระบบเศรษฐกิจเสรีมีอันตรายก็ไม่ถูกต้อง ดังนั้นควรจะมีการกำหนดถ้อยคำบางคำที่จะทำให้คนในประเทศเกิดความรู้สึกว่ามีการแก้ไขปัญหาคความเหลื่อมล้ำระหว่างคนรวยกับคนจน หรือลดการผูกขาดทางการค้า แต่กำหนดอำนาจของรัฐให้ชัดเจนขึ้นว่า รัฐจะต้องดำเนินการใด เช่น รัฐจะต้องส่งเสริมระบบเศรษฐกิจอย่างเป็นธรรม เพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการในกฎหมายลำดับรองหรือกลไกอื่นๆ ต่อไป หรือกรณีเห็นว่ากฎหมายว่าด้วยการแข่งขันทางการค้าไม่เกิดผลในทางปฏิบัติจะแก้ไขอย่างไรเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ คณะกรรมการอำนวยการประเด็นเหล่านั้นมาบัญญัติไว้เพื่อให้เข้าไปสู่กระบวนการแก้ไขกฎหมาย ส่วนประเด็นจะตั้งองค์กรใหม่หรือไม่นั้นไม่ติดใจ แต่เห็นว่าคณะกรรมการจำเป็นที่จะต้องกำหนดอำนาจบางอย่างของรัฐ หรือกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐที่พึงต้องกระทำ ซึ่งเห็นสอดคล้องกับแนวคิดในการกำหนดความรับผิดชอบของคณะรัฐมนตรีซึ่งต้องชัดเจน

- ผลการศึกษาของนักศึกษาวិทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรในปี พ.ศ. ๒๕๕๖ ได้มีการนำเสนอประเด็นยุทธศาสตร์ชาติ ส่วนในด้านเศรษฐกิจได้มีการนำเสนอในเรื่องธุรกิจเพื่อสังคม (social business) เนื่องจากมองว่าเศรษฐกิจทุนนิยมหรือเสรีนิยมในระดับกลไกระหว่างประเทศได้มีการมองว่า ระบบเศรษฐกิจแบบดั้งเดิมมีลักษณะบ่อนทำลายวัฒนธรรม ทำลายชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีและไม่สามารถแก้ไขปัญหาความยากจนได้ จึงได้นำเสนอรูปแบบดังกล่าวขึ้นโดยให้รัฐมีนโยบายในการส่งเสริมให้มีการดำเนินธุรกิจลักษณะไม่ผูกขาดหรือทำให้เสียหาย เศรษฐกิจในลักษณะดังกล่าวจะมีประเด็นที่จะต้องพิจารณาหลายประเด็น เช่น การดำเนินธุรกิจดังกล่าวจะคืนสู่สังคมในรูปแบบใดเพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วม หรือตอบแทนในรูปการลดหย่อนภาษีหรือมาตรการจูงใจในเรื่องอื่นๆ หรือนโยบายกรณีมีการจ้างงานมากขึ้น สิ่งแวดล้อมดีขึ้น ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมจะได้ลดหย่อนภาษีเพิ่มขึ้น เป็นต้น ดังนั้น คณะกรรมการอาจกำหนดประเด็นเพื่อพิจารณาว่าจะกำหนดเป็นนโยบายรัฐเพื่อส่งเสริมธุรกิจประเภทนี้ในรูปแบบใด

- สนับสนุนความเห็นที่เสนอว่าควรมีคำเฉพาะเพื่อให้เกิดความเข้าใจ และสอดคล้องกับหลักการของ UN โดยเป็นถ้อยคำที่จะบอกสังคมว่า ร่างรัฐธรรมนูญกำลังเดินไปข้างหน้า และเห็นด้วยกับความเห็นที่เสนอให้เป็นหน้าที่ของรัฐและเป็นหน้าที่ของคณะรัฐมนตรี อันจะถือเป็นนวัตกรรมใหม่ที่ไม่เคยปรากฏในรัฐธรรมนูญของประเทศไทยฉบับใดมาก่อน

- แนวคิดในเรื่องของวิสาหกิจสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒเป็นมหาวิทยาลัยหนึ่งที่เปิดสอนหลักสูตรวิสาหกิจสังคมเช่นเดียวกับหลักสูตรในต่างประเทศ เช่น มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard University) ของประเทศสหรัฐอเมริกา ที่เปิดสอนมาเป็นเวลากว่า ๔๐ ปี หรือในประเทศอังกฤษบางมหาวิทยาลัยตั้งเป็นยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยว่าจะเป็นผู้นำด้านวิสาหกิจทางสังคม ซึ่งรัฐบาลของประเทศอังกฤษมีกลไกในการส่งเสริมวิสาหกิจทางสังคมเติบโตได้โดยการจัดตั้งกองทุนสนับสนุนงบประมาณเพื่อให้วิสาหกิจทางสังคมสามารถเติบโตขึ้นได้ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นที่ได้มีการอภิปรายว่า รัฐบาลอาจไม่ต้องดำเนินการเอง แต่กำหนดกลไกหรือมาตรการเพื่อส่งเสริมให้องค์กรที่ไม่เคยมีบทบาททางด้านเศรษฐกิจหรือสังคมได้มีบทบาทมากขึ้น โดยในร่างรัฐธรรมนูญฉบับก่อนได้มีการบัญญัติในเรื่องของวิสาหกิจสังคมไว้ด้วย และสภาพิรูปร่างชาติมีการเสนอร่างกฎหมายว่าด้วยวิสาหกิจสังคม ดังนั้น ในการยกร่างรัฐธรรมนูญตามประเด็นในมาตรา ๓๕ (๗) หากกำหนดหน้าที่ของรัฐและหน้าที่ของคณะรัฐมนตรี

ให้ส่งเสริมให้องค์กรทางเศรษฐกิจต่างๆ เพื่อให้ประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้อย่างเสรีและเป็นธรรมแล้ว อาจให้การส่งเสริมเป็นพิเศษแก่องค์กรเศรษฐกิจที่สร้างมูลค่าเพิ่มทางสังคม อันเป็นนวัตกรรมใหม่ที่ยังไม่เคยทำในประเทศไทยเพื่อให้องค์กรทางเศรษฐกิจสามารถเกิดขึ้นได้และจะทำให้เพิ่มความเป็นธรรมในระบบเศรษฐกิจ ดังนั้น หากมีกติกา มาตรการที่จะทำให้องค์กรทางเศรษฐกิจที่มีอยู่เดิมมีความเข้มแข็งมากขึ้นจะสามารถตอบประเด็นในมาตรา ๓๕ (๗) ได้

- ประเด็นที่มีการอภิปรายมีหลายเรื่องเป็นปัญหาเชิงเทคนิคซึ่งหาข้อสรุปได้ยากกว่าจะใช้แนวคิดใด ความซับซ้อนในบริบททางเศรษฐกิจที่มีเรื่องของทุน หรือสิ่งที่จะต้องเป็นในแง่ของการกำกับดูแลว่าควรมีลักษณะอย่างไร ประเด็นดังกล่าวควรอาศัยบุคคลที่เป็นผู้รู้ ข้อกังวลในเรื่องนี้ คือ ประเด็นว่าจะบังคับรัฐอย่างไรให้ดำเนินการในสิ่งที่ถูก จะเขียนรัฐธรรมนูญอย่างไร ซึ่งเดิมรัฐธรรมนูญปี ๒๕๔๐ ต้องการสร้างกลไกที่จะเป็นผู้ช่วยสังคมในการคิด เนื่องจากทราบดีว่าอำนาจรัฐคือ นักการเมืองที่ผลักดันเข้ามาทำหน้าที่ โดยต้องการเห็นกลไกอื่นที่ไม่ใช่นักการเมืองเข้ามาทำหน้าที่กำกับดูแลให้บุคคลเหล่านั้นทำเพื่อสังคม ซึ่งเป็นเรื่องยากที่จะดำเนินการได้ในสถานการณ์ทางการเมืองในปัจจุบันที่จะหาบุคคลที่มีความคิดในเรื่องดังกล่าว เนื่องจากความรู้ที่จำกัด หรือการมีส่วนได้เสียในกระแสของทุนนิยม ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาที่คณะกรรมการจะต้องคิดว่า จะสร้างองค์ความรู้ในส่วนนี้อย่างไร และสร้างมาตรการบังคับผู้ที่อยู่ในอำนาจรัฐอย่างไร ในการคิดออกแบบกลไกของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเพื่อเป็นองค์กรที่เป็นองค์ความรู้ของสังคม ให้รู้เท่าทันความคิดของฝ่ายธุรกิจที่เดินไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง มีเงินทุน มีบุคลากรที่มีความรู้เข้าควบคุมอำนาจรัฐได้ ดังนั้น จะมีกลไกใดที่สามารถดำเนินการในลักษณะดังกล่าวได้ ควรต้องสร้างนักวิชาการ เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นเสนอความคิดเพื่อให้ภาครัฐหามาตรการป้องกันกระแสทุนที่ไม่ถูกต้อง และสร้างกลไกเพื่อควบคุมผู้ใช้อำนาจรัฐโดยจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์ทำหน้าที่ดังกล่าว

- กลไกที่มีประสิทธิภาพในการปรับโครงสร้างและขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจและสังคมเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมอย่างยั่งยืน ควรจะเป็นการพัฒนาที่รวมทุกภาคส่วน (the inclusive growth and development) โดยรัฐต้องกำกับดูแลธุรกิจขนาดใหญ่และธุรกิจขนาดกลางถึงขนาดเล็กให้มีความสมดุล เพราะธุรกิจขนาดใหญ่จะหารายได้ให้กับประเทศ และจะเอื้อต่อการที่ประเทศไทยจะก้าวเข้าสู่ AEC ขณะเดียวกันรัฐก็ต้องช่วยเหลือธุรกิจขนาดกลางถึงขนาดเล็ก เพื่อเอื้อให้เกิดการจ้างงานในภาคส่วนต่างๆ โดยไม่จำเป็นต้องให้ในรูปของเงินแต่เพียงอย่างเดียว แต่อาจเป็นการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ นอกจากนี้ ควรปิดช่องโหว่ของตลาดทุนที่ทำให้รัฐสูญเสียรายได้ อีกทั้งควรดำเนินตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การอยู่อย่างเพียงพอตามอัตภาพของตน ซึ่งไม่ใช่การผลิตเพียงแค่มียอดกำไร แต่จะต้องสามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้ และสามารถนำไปใช้กับธุรกิจขนาดใหญ่และระบบการเมืองได้

- ประเด็นเรื่องกลไกที่มีประสิทธิภาพในการปรับโครงสร้างและขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมอย่างยั่งยืน ยังไม่ปรากฏในร่างรัฐธรรมนูญ ปี ๒๕๕๘ จึงควรเชิญสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาให้ความเห็นประเด็นนี้ต่อคณะกรรมการ

- การร่างรัฐธรรมนูญควรคำนึงถึงธรรมาภิบาลระดับโลก (global governance) และกฎหมายระหว่างประเทศที่อาจจะมีการสร้างมาตรฐานใหม่ เพื่อป้องกันการกีดกันทางการค้าหรือนโยบายทางการค้าที่ก่อให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบกัน

- การจะทำให้เกิดการดำเนินการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รัฐอาจจะต้องใช้มาตรการทางภาษี เพื่อเป็นกลไกบังคับให้บริษัทต่าง ๆ ต้องใช้จ่ายเงินเพื่อสังคม โดยอาจให้เป็นส่วนลดค่าใช้จ่ายกับบริษัท

ต่าง ๆ ที่ใช้จ่ายเงินเพื่อสังคม เช่น ในต่างประเทศเจ้าของธุรกิจขนาดใหญ่จะมีการตั้งมูลนิธิขึ้น โดยมีจุดประสงค์อย่างหนึ่งเพื่อหลีกเลี่ยงภาษีมรดก

- กลไกสำคัญ คือ การพัฒนาคน โดยจะต้องกระตุ้นให้คนมีจิตสำนึก รู้จักรับผิดชอบ และรู้จักหน้าที่ของตนเอง

ประธานกรรมการกล่าวว่า ขณะนี้เป็นการพิจารณาใน ๓ เรื่อง คือ ๑) กลไกที่มีประสิทธิภาพในการปรับโครงสร้าง ๒) ขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจและสังคม ๓) การคุ้มครองผู้บริโภคเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ซึ่งได้มีการกล่าวถึงระบบเศรษฐกิจแบบเสรีและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยระบบเศรษฐกิจแบบเสรีและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถไปด้วยกันได้ เพราะระบบเศรษฐกิจแบบเสรี คือ ระบบการค้าอย่างเสรี ส่วนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญากำกับคนที่ทำการค้าเสรีให้มีความรู้จักพอ โดยไม่คำนึงถึงผลกำไรแต่เพียงอย่างเดียว ดังนั้น อาจจะหลีกเลี่ยงการใช้คำว่าระบบเศรษฐกิจเสรี แต่ให้เข้าใจว่ายังคงความเป็นระบบเศรษฐกิจแบบเสรีอยู่ โดยเสนอให้ระบุไว้ในแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐว่า “จะต้องมีระบบเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันอย่างเสรี มีธรรมาภิบาลและเป็นธรรม ภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งคำนึงถึงความสมดุลของการพัฒนาด้านการผลิต การมีงานทำ ความคงอยู่ของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรอย่างยั่งยืน และความอยู่ดีมีสุขอย่างทั่วถึงของประชาชน” และส่วนของคณะรัฐมนตรี เสนอให้ระบุว่า “คณะรัฐมนตรีมีหน้าที่ที่จะส่งเสริมให้ทุกคนระลึกถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อให้เกิดการเติบโตของเศรษฐกิจแบบมีส่วนร่วม (inclusive growth) นอกจากนี้ ยังต้องพัฒนาเรื่องคนในการปลูกฝังจิตสำนึกด้วยระบบการศึกษาตั้งแต่ในระดับเด็กเล็ก

จากนั้น ที่ประชุมได้พิจารณาในส่วนที่สอง เรื่อง การป้องกันการบริหารราชการแผ่นดินที่มุ่งสร้างค่านิยมทางการเมืองที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศและประชาชนในระยะยาว

กรรมการแสดงความเห็น ดังนี้

- ในประเด็นนี้จะแบ่งการพิจารณาเป็น ๒ ส่วน คือ ๑) ก่อนการได้อำนาจรัฐ และ ๒) ภายหลังการได้อำนาจรัฐ โดยก่อนการได้อำนาจรัฐ ซึ่งเริ่มขึ้นตั้งแต่การหาเสียงเลือกตั้ง จะมีการเสนอนโยบายต่าง ๆ ของพรรคการเมือง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๕๓ (๕) ได้มีการบัญญัติเรื่องความผิดในการหาเสียงโดยหลอกลวง ซึ่งจะมีโทษทางอาญา อย่างไรก็ตาม การหาเสียงโดยหลอกลวง จะต้องเป็นข้อเท็จจริงที่มีอยู่แล้ว แต่การหาเสียงทั้งหมดล้วนเป็นเรื่องในอนาคตทั้งสิ้น ซึ่งการเมืองในระดับชาติ รัฐบาลจะมีอำนาจมาก จึงควรมีกฎให้ กกต. สามารถเรียกผู้สมัครรับเลือกตั้งมาสอบถามและชี้แจงเกี่ยวกับนโยบายที่ได้หาเสียงว่าจะสามารถทำได้มากน้อยเพียงใด หากไม่สามารถกระทำได้อีกให้ตักเตือนหรือป้องปราม ส่วนภายหลังการได้อำนาจรัฐ จะต้องให้มีหน่วยงานคล้ายกับ กกต. โดยอาจจะเป็น สตง. มีอำนาจหน้าที่เรียกผู้ที่ได้รับเลือกตั้ง มาสอบถาม และให้แสดงผลเกี่ยวกับนโยบายที่ได้หาเสียงว่าจะสามารถทำได้มากน้อยเพียงใด หากไม่สามารถกระทำได้ตามที่หาเสียงไว้ ก็ให้ สตง. ยื่นเรื่องต่อศาลปกครองที่รับผิดชอบเกี่ยวกับคดีวินัย การคลังและการงบประมาณดำเนินการต่อไป

- การร่างรัฐธรรมนูญควรนิยามความหมายของรัฐสวัสดิการว่าจะประกอบด้วยเรื่องใดบ้างเพื่อป้องกันมิให้พรรคการเมืองใช้เป็นนโยบายประชานิยม เช่น เรื่องการศึกษา การสาธารณสุข กองทุนหมู่บ้าน การประกันราคาสินค้าทางการเกษตร ฯลฯ ซึ่งรัฐไม่จำเป็นต้องให้ในรูปของเงินแต่เพียงอย่างเดียว แต่อาจให้ในรูปของปัจจัยสี่

- หากนิยามความหมายของรัฐสวัสดิการว่าจะประกอบด้วยเรื่องใดไว้ในรัฐธรรมนูญ อาจส่งผลให้การพัฒนาประเทศเกิดปัญหาในอนาคตได้ เพราะรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายแม่บทที่จะต้องถูกนำไปใช้ระยะยาว การระบุเรื่องดังกล่าวอาจทำให้เป็นข้อจำกัดกับรัฐบาลที่จะมาบริหารประเทศ และปัญหาการตีความคำว่า “นโยบายประชานิยม” จะต้องแยกระหว่าง “การมุ่งทุจริตเชิงนโยบาย” กับ “การตั้งใจทำตามนโยบายแต่ไม่ประสบผลสำเร็จ” ซึ่งสภาควรจะมีคณะกรรมการติดตามการใช้งบประมาณและการตรวจสอบโครงการของรัฐ โดยคณะกรรมการต้องมีสัดส่วนที่สมดุลระหว่างตัวแทนจากฝ่ายรัฐบาล ฝ่ายค้าน และหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำกับ ติดตาม ตรวจสอบและวิเคราะห์วิธีการดำเนินนโยบายของรัฐบาล

- บทความของนายสมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ เกี่ยวกับข้อเสนอการปฏิรูปเรื่องกลไกการป้องกันการบริหารราชการแผ่นดินที่มุ่งสร้างความนิยมทางการเมือง กล่าวถึงความนิยมทางการเมืองว่า เป็นคำที่มีความหมายกว้างและมีข้อถกเถียงกันมาก การจะทราบว่าเป็นนโยบายประชานิยมก็ต่อเมื่อเกิดผลแล้ว ซึ่งสายเกินแก้ไข ดังนั้น จึงเสนอแนวทางแก้ไข ๔ ประการ คือ ๑) เมื่อพรรคการเมืองมีนโยบายหาเสียง จะต้องระบุจำนวนเงินว่าจะต้องใช้จ่ายเท่าใด และจะนำเงินส่วนนั้นมาจากที่ใดโดยวิธีการงบประมาณ เพื่อให้ประชาชนได้ทราบต้นทุนของนโยบาย ซึ่งแนวทางการแก้ปัญหานี้อาจนำไปบัญญัติไว้ในกฎหมายของ กกต. ๒) ควรร่างรัฐธรรมนูญให้มีธรรมนูญทางการคลัง เพื่อให้รัฐบาลใช้จ่ายเงินภายใต้พระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายหรือวิธีการงบประมาณเท่านั้น และควรนิยาม “เงินแผ่นดิน” ให้ชัดเจน เพื่อป้องกันการนำเงินนอกงบประมาณมาใช้ ๓) ให้มีการทำแผนการเงินการคลังของประเทศระยะปานกลางและระยะยาว เพื่อให้เห็นกรอบในการก่อหนี้ และ ๔) การจัดตั้งสำนักงบประมาณของรัฐสภาแยกออกจากสำนักงบประมาณของฝ่ายบริหาร ซึ่งจะทำให้ ส.ส. มีข้อมูลในการอภิปรายในคณะกรรมการงบประมาณ

ประธานกรรมการกล่าวว่า ในประเด็นที่จะห้ามผู้สมัครรับเลือกตั้งหาเสียง คงไม่สามารถทำได้ครอบคลุมทั้งหมด นโยบายที่หาเสียงอาจจะเป็นสิ่งที่ดีกับประชาชน แต่สิ่งที่จะระบุไว้ในร่างรัฐธรรมนูญได้ คือ รัฐจะต้องไม่ช่วยเหลือผู้ประกอบอาชีพหรือประชาชนในลักษณะที่ทำให้คนเหล่านี้ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ หรือเป็นการให้เปล่า รัฐจะต้องช่วยเหลือคนเหล่านี้ในลักษณะที่ช่วยให้ช่วยเหลือตัวเองได้ และต้องไม่เกินขีดความสามารถทางการเงินและการคลังของประเทศ ซึ่งอาจนำไประบุไว้ในกฎหมายของ กกต. และอาจจะต้องมีกลไกเพื่อกำกับ ติดตาม ตรวจสอบว่า นโยบายที่หาเสียงนั้นสามารถดำเนินการได้จริง โดยไม่กระทบกับการเงินและการคลังของประเทศ ซึ่งในทัศนะส่วนตัวเห็นว่า ผู้ที่จะทำหน้าที่ดังกล่าวเกี่ยวข้องกับ ๓ หน่วยงาน คือ ๑) กกต. ๒) สตง. และ ๓) ป.ป.ช. โดยเสนอให้ทั้ง ๓ หน่วยงานหารือร่วมกัน หากพบว่า นโยบายที่หาเสียงนั้นกระทบกับการเงินและการคลังของประเทศ ก็ให้ส่งเรื่องให้กับศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดเพื่อให้หยุดการกระทำนั้นหรือหยุดความเสียหายที่จะเกิดขึ้น

กรรมการแสดงความเห็น ดังนี้

- ไม่ควรให้อำนาจในการสั่งยับยั้งการเสนอนโยบายในการหาเสียงของพรรคการเมืองแก่คณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน แต่ควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง เช่น คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจในการสอบถามเพื่อให้พรรคการเมืองชี้แจงเหตุผลว่านโยบายที่นำมาหาเสียงนั้นจะนำงบประมาณในการดำเนินการมาจากแหล่งใด และจะมีการดำเนินการตามนโยบายอย่างไร ซึ่งอาจทำให้พรรคการเมืองมีการปรับลดจำนวนงบประมาณในนโยบายนั้นลงก็ได้ การกำหนดกลไกไว้ในลักษณะเช่นนี้อาจดีกว่าการไม่มีกลไกต่าง ๆ ไว้คอยควบคุมเลย ซึ่งอาจทำให้พรรคการเมืองที่เป็นรัฐบาลดำเนินการตามนโยบายแล้วทำให้

เกิดความเสียหาย แต่ทั้งนี้ มาตรการในการยับยั้งการเสนอนโยบายของพรรคการเมืองไม่ควรมีความรุนแรงจนเกินไป เพราะไม่เช่นนั้นพรรคการเมืองจะดำเนินการหาเสียงโดยใช้นโยบายได้ยาก

- ควรมีกฎและมาตรการในการระงับยับยั้งการหาเสียงโดยใช้นโยบายของพรรคการเมืองที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายไว้ชั่วคราวได้ และควรกำหนดให้อำนาจในการระงับยับยั้งนั้นเป็นอำนาจของศาล พร้อมทั้งตั้งข้อสังเกตในกรณีพรรคการเมืองกล่าวอ้างว่าแหล่งเงินงบประมาณที่จะนำมาดำเนินการตามนโยบายมาจากการแปลงสินทรัพย์ของแผ่นดินเป็นทุน กรณีเช่นนี้เมื่อไปถึงชั้นการพิจารณาของศาลจะเป็นอย่างไร กฎที่มีอยู่ในระบบคณะกรรมการ สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา ประกอบกับการเพิ่มอำนาจให้กับประชาชนในสัดส่วนที่เหมาะสมก็น่าจะมีส่วนสำคัญในกลไกระงับยับยั้งได้ในระดับหนึ่ง โดยในช่วงเวลาการหาเสียงของพรรคการเมืองต่าง ๆ นั้น คณะกรรมการการเลือกตั้งอาจต้องกำหนดว่านโยบายที่พรรคการเมืองนำมาใช้ในการหาเสียงนั้นต้องมีรายละเอียดของนโยบายพอสมควร กฎตามร่างรัฐธรรมนูญฉบับที่คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญชุดที่ผ่านมาเสนอไว้ในเรื่องศาลปกครองแผนกคดีวินัยการคลังและการงบประมาณในมาตรา ๑๘๕ และการวิเคราะห์การงบประมาณและการทางการเมืองการคลังทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคม และให้ระบุปริมาณและแหล่งที่มาของเงินในการสนับสนุนการดำเนินการตามนโยบาย เพื่อป้องกันการดำเนินนโยบายที่มุ่งสร้างความนิยมทางการเมืองตามมาตรา ๑๘๙ เป็นกลไกที่น่าสนใจซึ่งคณะกรรมการอาจนำมาพิจารณาประกอบการร่างรัฐธรรมนูญนี้ด้วย ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งที่คณะกรรมการต้องร่วมกันพิจารณา คือ นโยบายประชานิยมนั้นแท้ที่จริงแล้วเป็นนโยบายที่ดีต่อประเทศชาติหรือไม่

ประธานกรรมการกล่าวว่า การนำเงินมาดำเนินการตามนโยบายนั้นไม่ว่าเงินนั้นจะมาจากแหล่งใด ก็จะต้องมีการตั้งงบประมาณในการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปี จะไปนำเงินกู้มานำดำเนินการตามนโยบายก็ได้แต่ก็ต้องกู้เงินเข้ามาใส่ในงบประมาณแล้วนำออกไปใช้จ่าย ซึ่งจะทำให้การใช้จ่ายเงินถูกจำกัดโดยงบประมาณรายจ่ายประจำปี และการแปลงสินทรัพย์ของแผ่นดินเป็นทุนก็จะทำไม่ได้

กรรมการแสดงความเห็น ดังนี้

- อาจกำหนดให้หน่วยงานทางด้านการศึกษา สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย องค์กรภาคประชาสังคม รวมทั้งนักวิชาการสามารถติดตามตรวจสอบนโยบายของพรรคการเมืองร่วมกับองค์กรตามรัฐธรรมนูญ เพื่อให้เกิดพลังในการติดตามตรวจสอบหาข้อมูลมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับหลักสากลที่ต้องการให้ภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในการช่วยติดตามตรวจสอบ และทำให้องค์กรตามรัฐธรรมนูญได้รับผลกระทบจากการติดตามตรวจสอบพรรคการเมืองน้อยลง สิ่งใดที่เป็นเรื่องที่รัฐพึงจะจัดให้เป็นสวัสดิการกับประชาชนให้ระบุไว้ให้ชัดเจนเพื่อไม่ให้พรรคการเมืองแอบอ้างว่าเป็นผลงานของตน โดยอาจกำหนดให้พรรคการเมืองต้องมีการแสดงรายละเอียดของนโยบายหลักให้ประชาชน นักวิชาการ สื่อมวลชน และองค์กรภาคประชาสังคมสามารถเข้าถึงได้ เพื่อประโยชน์ในการติดตามตรวจสอบ อันจะเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้น

- ประเด็นที่คณะกรรมการต้องพิจารณา คือ การสร้างกลไกในการกำกับควบคุมนโยบายของพรรคการเมืองก่อนการเลือกตั้งนั้นจะทำให้เกิดความขัดแย้งหรือไม่ นโยบายที่พรรคการเมืองเสนอมีความซับซ้อนต้องใช้เวลาในการพิจารณาศึกษาว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ องค์กรใดจะเป็นผู้วินิจฉัยว่านโยบายของพรรคการเมืองทำได้หรือไม่ และในทางปฏิบัติจะสามารถทำได้จริงหรือไม่ เห็นว่าการวินิจฉัยว่านโยบายของพรรคการเมืองจะทำลายระบบเศรษฐกิจของประเทศในระยะยาวหรือไม่เป็นประเด็นข้อขัดแย้งทำให้การพิจารณาในชั้นศาลจะต้องใช้เวลาพอสมควรในการพิจารณา ส่วนกลไกในการกำกับควบคุม

นโยบายหลังจากที่พรรคการเมืองเข้ามาเป็นรัฐบาลแล้วองค์กรใดจะเป็นผู้วินิจฉัย และจะต้องใช้เวลาเท่าไร ในการวินิจฉัยว่านโยบายถูกต้องเหมาะสมหรือไม่ จะต้องให้ผู้เชี่ยวชาญมาโต้แย้งคัดค้านหรือไม่ หากต้องการที่จะควบคุมกำกับเกี่ยวกับเรื่องนโยบายพรรคการเมืองก็ต้องพิจารณาว่าองค์กรใดเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญที่เหมาะสม รัฐธรรมนูญจะกำหนดได้หรือไม่ว่าองค์กรใดที่จะทำหน้าที่ดังกล่าว โดยเห็นว่าโครงสร้างตามรัฐธรรมนูญเดิมในเรื่องระบบการเมืองในสภาผู้แทนราษฎร หรือกลไกที่จะต้องเสนอแผนการดำเนินการตามนโยบายในระบบงบประมาณตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเงินและการคลังซึ่งกำหนดให้ระบุถึงแหล่งเงินทุน และการนำเงินนั้นไปใช้มีกลไกในการควบคุมอย่างไร สามารถควบคุมกำกับนโยบายของรัฐบาลได้โดยอาจมีการเพิ่มความรัดกุมในการตรวจสอบให้มากขึ้น แต่ที่ผ่านมามีปัญหาจะอยู่ที่การบังคับใช้กฎหมายให้ตรงไปตรงมา และองค์กรใดจะเป็นผู้เข้าไปยับยั้งเมื่อมีการดำเนินการอย่างไม่ตรงไปตรงมา โดยเห็นด้วยกับการที่จะให้อำนาจศาลในการควบคุมเรื่องการเงินการคลังแต่ต้องเป็นการตรวจสอบภายหลังการที่พรรคการเมืองมีการดำเนินการตามนโยบายแล้ว

- การแปลงนโยบายของพรรคการเมืองไปสู่การปฏิบัติที่จะต้องใช้เงินของแผ่นดินนั้น อาจต้องมีหลักเกณฑ์ เช่น อาจกำหนดให้มีการศึกษาความเป็นไปได้ในการลงทุนโครงการนั้น ๆ (feasibility study) ไม่ใช่ได้รับเลือกตั้งแล้วเข้ามาเป็นรัฐบาลแล้วจะเข้ามาดำเนินการตามนโยบายได้ในทันที กลไกและมาตรการในการควบคุมกำกับนโยบายของพรรคการเมืองก่อนการเลือกตั้งนั้นในต่างประเทศจะมีกลไกที่สำคัญสองส่วนคือ กลไกของสื่อมวลชน และสถาบันวิชาการ ที่จะติดตามตรวจสอบวิเคราะห์นโยบายของแต่ละพรรคการเมืองที่นำมาหาเสียงในช่วงการหาเสียง เพื่อให้ประชาชนเห็นถึงผลกระทบและทางได้เสียของแต่ละนโยบาย ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งก็คือการกำหนดให้องค์กรใดองค์กรหนึ่งเข้าไปวินิจฉัยนโยบายของพรรคการเมืองอาจทำให้เกิดคำถามว่าองค์กรนั้นมีความเชี่ยวชาญหรือมีความชอบธรรมในการวินิจฉัยหรือไม่

- กลไกก่อนการเลือกตั้งนั้นอาจกำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดกฎเกณฑ์ให้พรรคการเมืองต้องมีการแสดงรายละเอียดของนโยบาย รวมทั้งศึกษาความเป็นไปได้ของนโยบาย ในส่วนกลไกหลังการเลือกตั้งกรณีที่พรรคการเมืองเข้ามาเป็นรัฐบาลแล้วมีการดำเนินการตามนโยบายแล้ว และเห็นว่าอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อประเทศได้ก็อาจกำหนดให้มีกระบวนการระงับยับยั้งชั่วคราวโดยศาลก็ได้เพื่อให้มีการตรวจสอบ ส่วนจะให้เป็อำนาจของศาลใดและจะมีคำสั่งอย่างไรคณะกรรมการต้องพิจารณาออกแบบโดยคำนึงถึงความสมเหตุสมผลและความสมดุลกันระหว่างอำนาจของฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ

- ในช่วงก่อนการเลือกตั้งอาจกำหนดให้พรรคการเมืองเสนอนโยบายในการหาเสียง และเมื่อแสดงนโยบายแล้วก็ห้ามมิให้หาเสียงนอกกรอบนโยบายดังกล่าว หากพรรคการเมืองใดหาเสียงนอกกรอบนโยบายที่มีการเสนอแล้ว อาจกำหนดบทลงโทษไว้ก็ได้ และควรกำหนดให้การดำเนินโครงการต่างๆ ตามนโยบายของพรรคการเมืองนั้นต้องมีการศึกษาความเป็นไปได้ในการลงทุน (feasibility study) เสียก่อน รวมทั้งต้องมีการพิจารณาสถานะการเงินการคลังของประเทศมีเพียงพอหรือไม่ และถ้าใช้เงินก็จะมึวิธีการชำระคืนอย่างไร

- การกำหนดกฎเกณฑ์กติกาที่เกี่ยวกับนโยบายของพรรคการเมืองก่อนการเลือกตั้งนั้น อาจทำให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบกันในการหาเสียง เห็นว่าหลักเกณฑ์ในการหาเสียงมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งกำหนดไว้ในเรื่องการหาเสียงว่าต้องไม่เป็นการหลอกลวง หรือไม่สัญญาว่าจะให้น่าจะเป็นเรื่องที่เหมาะสมแล้ว และนโยบายของพรรคการเมืองจะดำเนินการได้จริงหรือไม่พรรคการเมืองตรงข้ามก็จะทำ

หน้าที่คอยติดตามตรวจสอบอยู่แล้วก็ควรปล่อยไปให้เป็นตามธรรมชาติของการเมืองเช่นนั้น ส่วนกลไกในการกำกับควบคุมนโยบายพรรคการเมืองหลังจากที่เข้ามาเป็นรัฐบาลแล้วนั้นเป็นสิ่งที่คณะกรรมการจะต้องพิจารณาว่ากรณีทีนโยบายนั้นเห็นชัดว่าน่าจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อประเทศชาติก็ต้องอาศัยกลไกที่มีอยู่ในรัฐธรรมนูญในการติดตามตรวจสอบ และถ้าได้ข้อสรุปชัดเจนว่าจะทำให้เกิดความเสียหายต่อประเทศชาติก็ต้องให้มีอำนาจในการยื่นเรื่องต่อศาล และเมื่อศาลวินิจฉัยแล้วก็ต้องหยุดการดำเนินการตามนโยบายนั้นเพื่อเป็นการรักษาสภาพทางการเงินการคลังของประเทศ แต่ไม่ต้องกำหนดโทษอย่างใด ๆ เพิ่มเติมอีก ปล่อยให้เป็นเรื่องของการเมืองดำเนินการต่อไป เช่นนี้แล้วจะทำให้ไม่เป็นการก้าวก่ายอำนาจในการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลมากเกินไป อีกประเด็นหนึ่งที่มีความสำคัญที่คณะกรรมการจะต้องพิจารณาคือ การกู้เงินเพื่อนำมาดำเนินการตามนโยบายนั้นควรจะมีการจำกัดหรือไม่อย่างไร

- แหล่งเงินที่จะนำมาใช้ดำเนินการตามนโยบายในโครงการต่าง ๆ นั้น ไม่ว่าจะมาจากเงินกู้ หรือเงินอื่นใดจะต้องกำหนดให้เข้ามาสู่ระบบงบประมาณอย่างเป็นทางการ เพราะเมื่อเข้ามาสู่ระบบงบประมาณก็จะมีการตรวจสอบโดยฝ่ายค้าน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา

- ปัจจุบันมีการนำเงินและหนี้ไปไว้นอกระบบงบประมาณจำนวนมากซึ่งมีผลกระทบต่อหนี้สาธารณะ ทำให้เกิดคำถามว่าหนี้สาธารณะของประเทศที่แท้จริงเป็นอย่างไร ข้อเสนอที่ให้กำหนดให้การใช้จ่ายเงินของรัฐต้องเข้ามาสู่ระบบงบประมาณทั้งหมดนั้นจึงเป็นเรื่องที่ควรพิจารณา

- การกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องทำให้ประชาชนสามารถรู้จักพึ่งตนเองนั้นเป็นเรื่องที่ควรกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ต้องไม่เกินขีดความสามารถทางการเงินการคลังของรัฐด้วย กลไกในการควบคุมกำกับนโยบายของพรรคการเมืองนั้น อาจกำหนดให้เมื่อมีการยุบสภาหรือกรณีที่จะต้องมีการเลือกตั้ง กระทรวงการคลังต้องประกาศประมาณการรายรับรายจ่ายของประเทศในปีงบประมาณนั้นทันทีเพื่อให้ประชาชนรับรู้ว่าเป็นปัจจุบันประเทศมีเงินจำนวนเท่าไร และในการหาเสียงของแต่ละพรรคการเมืองมีนโยบายมีอะไรบ้างให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เพื่อเป็นสัญญาประชาคม โดยต้องกำหนดรายละเอียดด้วยการดำเนินการตามนโยบายนั้นจะต้องใช้เงินจำนวนเท่าใด แหล่งเงินมาจากไหน มีผลดีอย่างไร ส่งผลกระทบต่อการเงินการคลังของประเทศอย่างไร โดยไม่จำเป็นต้องลงรายละเอียด และเมื่อมีการเลือกตั้งแล้วพรรคการเมืองเข้ามาเป็นรัฐบาลต้องมีหน้าที่เปิดเผยการใช้จ่ายรวมทั้งความคืบหน้าในการดำเนินการตามนโยบายที่ได้ให้สัญญาประชาคมไว้ทุกกรอบระยะเวลาที่กำหนด โดยกลไกของคณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน จะเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ในการตรวจสอบว่ารัฐบาลดำเนินการตามสัญญาประชาคมนั้นหรือไม่ เป็นไปตามนโยบายการเงินการคลังหรือไม่ และมีการทุจริตคอร์รัปชันหรือไม่ หากทั้งสามองค์กรเห็นพ้องต้องกันก็ให้ส่งศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยภายในกำหนดเวลาในระหว่างการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญนั้นให้ระงับยับยั้งการดำเนินการไว้ก่อน และเมื่อศาลวินิจฉัยชี้ขาดว่าการดำเนินการดังกล่าวไม่ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญก็ให้หยุดการดำเนินการตามนโยบายนั้นโดยไม่มีการกำหนดบทลงโทษเพิ่มเติม

- กลไกต่าง ๆ ในการควบคุมกำกับนโยบายพรรคการเมืองนั้นจะต้องมีการพิจารณาในส่วนของรายละเอียดเพิ่มเติม และจะต้องพิจารณาเรื่องกลไกการตรวจสอบความคุ้มค่าขององค์กรอื่นที่ไม่ใช่องค์กรของรัฐประกอบด้วย

- สัญญาประชาคมมีประโยชน์ในการบังคับให้พรรคการเมืองมีแผนที่จะต้องเตรียมในการพัฒนาประเทศ มีความรับผิดชอบ และทำให้เกิดการตรวจสอบระหว่างพรรคการเมืองด้วยกัน รวมทั้งไม่ทำให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบกันในการหาเสียง

- ในเรื่องกลไกของสัญญาประชาคมนี้น หากเป็นกรณีปกติก็จะไม่ทำให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบ แต่ในการเลือกตั้งครั้งต่อไปอาจทำให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบกันระหว่างพรรคการเมืองขนาดใหญ่กับพรรคการเมืองขนาดเล็ก ซึ่งเป็นเรื่องที่คณะกรรมการควรจะต้องพิจารณาโดยอาจต้องกำหนดไว้ในบทเฉพาะกาลเพื่อไม่ให้เกิดการได้เปรียบเสียเปรียบกัน รวมทั้งคณะกรรมการจะต้องพิจารณาด้วยว่าในแต่ละประเด็นที่จะกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญนั้นจะทำให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบหรือไม่ด้วย

ประธานกรรมการกล่าวว่า อาจกำหนดให้มีรูปแบบให้มีการแสดงนโยบายที่จะให้ในการหาเสียงของพรรคการเมืองได้ แต่ควรหรือไม่ที่จะกำหนดห้ามมิให้พรรคการเมืองหาเสียงโดยนโยบายอื่นนอกเหนือจากที่พรรคการเมืองแสดงไว้

กรรมการแสดงความเห็น ดังนี้

- ในกฎหมายพรรคการเมืองก็มีการควบคุมในเรื่องหาเสียงของพรรคการเมืองไว้แล้ว โดยในเรื่องกลไกการแสดงนโยบายของพรรคการเมืองอาจเพิ่มเติมในกฎหมายดังกล่าวด้วยก็ได้

- กลไกการกำหนดให้แสดงนโยบายของพรรคการเมืองเช่นนี้ อาจทำให้เกิดคำถามว่าคณะกรรมการส่งเสริมให้มีผู้สมัครอิสระหรือไม่

ประธานกรรมการกล่าวว่า คณะกรรมการยังไม่ได้ตัดสินใจว่าผู้สมัครรับเลือกตั้งจะต้องสังกัดพรรคการเมืองหรือไม่ ต้องรอการพิจารณาของคณะอนุกรรมการศึกษาโครงสร้างฝ่ายนิติบัญญัติเสียก่อน

กรรมการแสดงความเห็น ดังนี้

- ประเด็นที่จะต้องพิจารณา คือ เรื่ององค์กรที่ทำหน้าที่ในการวินิจฉัยนโยบายของพรรคการเมืองนั้น บางเรื่อง เช่น เรื่องความคุ้มค่าของนโยบายซึ่งเป็นเรื่องที่อธิบายยาก และเป็นประเด็นที่ยกขึ้นต่อสู้กันได้ ศาลจะสามารถอธิบายต่อสังคมได้หรือไม่

- การกำหนดให้พรรคการเมืองแสดงนโยบาย และแสดงรายละเอียดเรื่องแหล่งเงินที่จะนำมาใช้ในการดำเนินการตามนโยบายนั้นอาจกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายพรรคการเมืองก็ได้ ซึ่งนายทะเบียนพรรคการเมืองก็จะต้องมีการควบคุมให้มีการปฏิบัติตาม

ประธานกรรมการกล่าวว่า กลไกและมาตรการในการควบคุมกำกับนโยบายของพรรคการเมือง บางเรื่องก็ต้องกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ บางเรื่องก็ต้องกำหนดรายละเอียดในกฎหมายลำดับรอง

ระเบียบวาระที่ ๔ เรื่องอื่น ๆ

๔.๑ ที่ประชุมมีมติตั้งคณะอนุกรรมการร่างบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ อนุกรรมการคณะนี้ประกอบด้วย

๑. นายอัษฎพร จารุจินดา	ประธานอนุกรรมการ
๒. นายธรรมนิธย์ สุ่มันตกุล	อนุกรรมการ
๓. นายปรกรณ์ นิลประพันธ์	อนุกรรมการ
๔. นายธนาวัฒน์ สังข์ทอง	อนุกรรมการ
๕. นายจินตพันธุ์ ทังสุบุตร	อนุกรรมการ
๖. นายวราห์ เห่งพุ่ม	อนุกรรมการ

โดยให้อ่านาจนหน้าที่ ดังนี้

๑. จัดทำร่างบทบัญญัติรัฐธรรมนูญตามที่คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญมอบหมาย

๒. ปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญมอบหมาย

๔.๒ ที่ประชุมมีมติให้นัดประชุมคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญครั้งต่อไปในวันศุกร์ ที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๕๘ เวลา ๑๓.๓๐ นาฬิกา ณ ห้องประชุมงบประมาณ ชั้น ๓ อาคารรัฐสภา ๓

เมื่อประชุมเป็นเวลาพอสมควรแล้ว ประธานกรรมการได้กล่าวขอบคุณผู้เข้าร่วมประชุมและกล่าวปิดการประชุม

เลิกประชุมเวลา ๑๘.๐๕ นาฬิกา

นางสาวอัจฉรา สอนสมุทร

วิทยาการชำนาญการพิเศษ

นายรัฐภูมิ คำศรี

นิติกรชำนาญการพิเศษ

นางสาววรินทร์พร ปณิธานธรรม

วิทยาการชำนาญการ

นายเฉลิมศักดิ์ ใจขำนิ

วิทยาการปฏิบัติการ

ผู้จัดบันทึกการประชุม

นางสาวจินดารักษ์ แสงกาญจนวนิช

ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานบริการเอกสารอ้างอิง

สำนักกรรมการธิการ ๒

ผู้ตรวจทาน

นายจินตพันธุ์ ทังสุบุตร

ผู้ช่วยเลขานุการในคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ

ผู้ตรวจทาน

เอกพล ยุทธนากรชัย/พิมพ์